

Naturskyddsföreningen

Ge oss kraft
att förändra.
Pg.90 1909-2

Policy

Globalkompassen

Naturskyddsföreningens strategi för det
globala utvecklingssamarbetet 2012-2015

Innehåll

1. Introduktion	3
2. Naturskyddsföreningens värdegrund	4
3. Övergripande mål och inriktning för det globala programmet	5
3.1 <i>Vår vision och övergripande målsättning</i>	5
3.2 <i>De fem verksamhetsområdena</i>	5
3.3 <i>Fokusering</i>	7
3.4 <i>Prioriterade målgrupper</i>	8
4. Perspektiv på utveckling	10
4.1 <i>Skydd av ekosystemen</i>	10
4.2 <i>Fattigdomsperspektivet</i>	10
4.3 <i>Rättighetsperspektivet</i>	11
4.4 <i>Jämställdhet och kvinnors roll i utveckling</i>	12
4.5 <i>Barn och unga</i>	12
5. Strategi för genomförande	14
5.1 <i>Verksamhetsriktlinjer</i>	14
5.2 <i>Civilsamhället som förändringsaktör</i>	14
5.3 <i>Kriterier för val av samarbetsorganisationer</i>	15
5.4 <i>Partnerskap som samarbetsform</i>	16
5.5 <i>Vår syn på utvecklingseffektivitet</i>	17
6. Mål- och resultatstyrning	18
6.1 <i>Vår syn på målstyrning</i>	18
6.2 <i>Utvärderingar för lärande</i>	18
6.3 <i>Hållbarhet i utvecklingssamarbetet</i>	18
7. Finansieringskällor	20
8. Vårt arbete i relation till svenskt utvecklingssamarbete	21
BILAGA 1: Kriterier som vägleder val och prioriteringar i utvecklingssamarbetet	22

1. Introduktion

När Naturskyddsföreningen grundades för över hundra år sedan, handlade verksamheten främst om att skydda den svenska naturen. Med tiden har miljöproblemen blivit alltmer globala och vår verksamhet har därför vidgats. I mer än 20 år har föreningen bedrivit samarbetsprojekt internationellt, inte bara runt om i Europa utan även i Syd.

För att bli effektivare i vårt miljöarbete måste vi arbeta ännu mer över gränserna. Därför har samarbetet med miljöorganisationer i Afrika, Asien, Latinamerika och Östeuropa växt på senare tid. Samarbetet sker med allt från globala nätverk till lokalt baserade organisationer. En del arbetar på bred front, från lokal nivå till påverkansarbete på högsta politiska nivå. Andra arbetar i mindre skala, med exempelvis småbrukare eller som tankesmedjor. Tillsammans utvecklar vi kunskapen om hur vi snabbast och effektivast ska kunna motverka fattigdom och förbättra miljösituationen i världen.

Naturskyddsföreningen presenterar här sin övergripande syn på och strategi för föreningens globala verksamhet. Strategin har utvecklats i dialog med våra samarbetsorganisationer och ska fungera som en grund för vårt samarbete. Dokumentet tydliggör Naturskyddsföreningens syn på ett antal centrala områden inom ramen för vårt globala arbete, vilket skapar tydlighet och goda förutsättningar för långsiktighet och ett effektivt utvecklingssamarbete.

De verksamhetsområdena som Naturskyddsföreningen är aktivt inom – jordbruk och livsmedelstrygghet, klimat, marina ekosystem och fiske, miljögifter samt skog i Nord och Syd – behandlas på ett övergripande plan i detta dokument. Mer utförliga ställningstaganden finns i en särskild policy för respektive område.

2. Naturskyddsföreningens värdegrund

Naturskyddsföreningen är en ideell och politiskt obunden miljöorganisation. Föreningen grundades i maj 1909 då en grupp engagerade personer bildade det som ännu idag är Sveriges största miljöorganisation. Sammanslutningen, som efter ett år hade vuxit till några hundra personer, är idag – över hundra år senare – en bred folkrörelse med över 190 000 medlemmar över hela landet. Föreningen verkar för att rädda naturen, skydda hälsan och stärka den globala solidariteten. Vi kartlägger miljöhot och utvecklar lösningar som vi kommunicerar till allmänheten, på marknaden och till beslutsfattare, både nationellt och internationellt. Ju fler vi är, desto större kraft har vi att förändra.

Utifrån demokratiska former arbetar föreningen regionalt i 24 länsförbund, lokalt i 270 kretsar, samt i fem nationella nätverk. Det högsta beslutande organet är riksstämman, som äger rum vartannat år. Stämman utser en styrelse, som leder riksföreningens arbete. Till sin hjälp har styrelsen ett kansli med kontor i Stockholm och Göteborg.

Grunden för vår verksamhet är och har alltid varit kärleken till naturen, engagemanget för en god livsmiljö och en envis övertygelse att samhället är möjligt att förändra. Vi sätter press på beslutsfattare och informerar allmänheten, bland annat via egna tidskrifter, böcker och rapporter, med konsumentrådgivning, samt genom seminarier, debatter och konferenser.

Många av de problem vi ägnar oss åt, exempelvis klimatförändringarna och spridningen av miljögifter, är globala och behöver i slutändan en internationell lösning. Vårt arbete kan inte enbart bedrivas på hemmaplan, eller ens begränsas till EU, utan måste utgå från ett globalt perspektiv. Naturskyddsföreningen ser ett aktivt civilsamhälle som en central drivkraft för folkligt deltagande och förändring. Därför bedriver Naturskyddsföreningen ett globalt samarbete tillsammans med ett stort antal likasinnade organisationer i Afrika, Asien och Latinamerika, ett arbete vars mål och riktlinjer beskrivs i denna strategi.

3. Övergripande mål och inriktning för det globala programmet

3.1 Vår vision och övergripande målsättning

Naturskyddsföreningen utgår från ett helhetsperspektiv kring frågan om miljön och alla människors rätt till ett gott liv. Arbetet är därför mångfacetterat och syftar till att nå olika målsättningar beroende på verksamhetsområde. Föreningens närmare ställningstaganden är beskrivna i en separat policy för respektive verksamhetsområde: jordbruk, klimat, marina ekosystem, miljögifter och tropisk skog.

Naturskyddsföreningens vision för det globala arbetet är:

”En miljömässigt hållbar utveckling grundad på att mänskliga rättigheter uppfylls i en demokratisk samhällsordning där fattigdomen är utrotad.”

Visionen understryker det ömsesidiga beroendet och spelet som finns mellan naturen och människan. Vårt ställningstagande för stärkt global solidaritet bygger på att det globala civila samhället gemensamt möter utmaningar och möjligheter, med särskilt fokus på miljöproblem och på att stärka fattiga och marginaliserade människors rättigheter. Fattiga har sämre förutsättningar att själva påverka sin situation och är dessutom de som främst påverkas av den negativa miljöpåverkan som bland annat länder i Nord bidrar till.

Vår vision ligger i linje med det internationella arbetet för att uppnå Millenniemålen. Av särskild betydelse är mål sju som förenar säkerställandet av en miljömässigt hållbar utveckling med ansträngningarna att bekämpa fattigdom. Vi betonar även mål åtta som centralt, som handlar om de rika ländernas ansvar för att minska fattigdomen.

Vårt globala arbete integrerar även strävan att förverkliga innehållet i de internationella miljökonventionerna, om exempelvis biologisk mångfald och klimatförändringar, med åtgärder som syftar till att minska fattigdomen samt att stärka marginaliserade människors rättigheter och deltagande i arbetet för en demokratisk samhällsordning.

Naturskyddsföreningen bedriver ett internationellt utvecklingssamarbete i Afrika, Asien, Latinamerika och Östeuropa. Det globala arbetet utgörs av olika verksamhets-

områden och det övergripande utvecklingsmålet som all verksamhet inom programmet ska syfta till är att:

Organisationer och nätverk i civilsamhället i Syd och Östeuropa har signifikant stärkt sina röster och sin kapacitet och får ökat gehör för en hållbar samhällsutveckling, som särskilt gynnar fattiga.

Arbetet sker i ett urval av utvecklingsländer i Afrika, Asien och Latinamerika och inom Naturskyddsföreningens fem verksamhetsområden, dvs jordbruk och livsmedelssäkerhet, klimatförändring, marina ekosystem och fiske, miljögifter och tropisk skog.

Naturskyddsföreningen verkar tillsammans med civilsamhället i Syd som delar vår vision och bedriver en verksamhet som ligger i linje med Naturskyddsföreningens övergripande mål. Vi samverkar med företrädesvis miljöorganisationer på lokal, nationell och internationell nivå, för att tillsammans mobilisera för att uppnå förändring på alla plan.

3.2 De fem verksamhetsområdena

Naturskyddsföreningens globala program drivs liksom arbetet i Sverige och EU utifrån fem verksamhetsområden. Inriktningen på dessa definieras i separata policies; nedan ges endast en introduktion till fokus inom respektive delprogram under strategiperioden 2012-2015.

3.2.1. Jordbruk

Utmaningen inom området är att säkerställa en global livsmedelstrygghet för alla människor utan att resursbasen för produktionen förstörs. Naturskyddsföreningen vill med sitt arbete visa att ett hållbart jordbruk baserat på lokala förnybara resurser, kretslopp och ekosystemtjänster, inklusive biologisk mångfald, är möjligt samt att det går att fasa ut fossila bränslen och annan användning av ändliga resurser från jordbruket. Det är nödvändigt att arbeta för att utveckla robusta produktionssystem med förmåga att sprida risker samt buffra för och anpassa sig till pågående och kommande klimatförändringar.

Jordbruket måste också vara socialt hållbart. Att utveckla marknader och arbeta för ökad jämställdhet, demokratiska strukturer och lönsamhet är exempel på områden som är viktiga för arbetet. Att engagera kvinnor och ungdomar är särskilt viktigt. Jordbruket sätts hela tiden in i ett landsbygdsutvecklingsperspektiv där aspekter som lokal näringslivsutveckling och försörjning samt hållbar, ofta småskalig, miljöteknik integreras.

Nätverkande, informationsspridning samt kunskaps- och kapacitetsutveckling är viktiga verktyg. Arbetet sker huvudsakligen tillsammans med organisationer i Syd som har goda nätverk och kontakter på alla samhällsnivåer och som arbetar med lokalt baserade organisationer. Policyfrågor drivs lokalt, regionalt och globalt både av organisationerna i Syd och av Naturskyddsföreningen. Rapporter, artiklar, konferenser, kampanjer och dyl görs gemensamt eller enskilt alltefter behov. I Sverige och EU arbetar Naturskyddsföreningen för en hållbarjordbrukspolitik som inte motverkar utvecklingen i Syd.

3.2.2. Klimat

Verksamheten inom klimatområdet kommer under perioden i mycket att fokusera på våra samarbetsorganisationers arbete med FN:s konventioner för klimat och biologisk mångfald. Inom klimatkonventionen (UNFCCC) kommer Naturskyddsföreningen att arbeta för ambitiösa utsläppsminskningar och finansiellt stöd till introduktion av förnyelsebar energi i Syd, samt ökade satsningar på anpassning. I konventionen om biologisk mångfald (CBD) ska vi tillsammans med våra samarbetsorganisationer driva frågan om hur säkerställande av ekosystemtjänster ger bättre förutsättningar för utsläppsminskningar och större resiliens i ekosystemen mot klimatförändringar. Detta innebär också skydd för biologisk mångfald och goda förutsättningar för framgångsrik fattigdomsbekämpning.

De viktigaste strategiska frågorna att prioritera under perioden blir att delta i strategiskt viktiga beslutsprocesser som CBD och UNFCCC och hitta optimala allianser med europeiskt och globalt civilsamhälle och andra relevanta aktörer; framhålla ekosystemtjänsternas roll för koluption, anpassning och fattigdomsbekämpning; främja utvecklandet av en REDD-mekanism som gynnar biologisk mångfald och lokalsamhällets fortlevnad; lyfta fram hållbara energi- och anpassningslösningar i Syd – särskilt så kallade feed-in tariffer – samt kritiskt granska offsets och andra bristande lösningar.

anpassning och fattigdomsbekämpning; främja utvecklandet av en REDD-mekanism som gynnar biologisk mångfald och lokalsamhällets fortlevnad; lyfta fram hållbara energi- och anpassningslösningar i Syd – särskilt så kallade feed-in tariffer – samt kritiskt granska offsets och andra bristande lösningar.

3.2.3. Miljögifter

Naturskyddsföreningens globala kemikaliearbete sker inom ramen för två program: dels det Sida-finansierade programmet för civilsamhället, dels det så kallade SONGO-programmet, finansierat av Kemikalieinspektionen. Prioriteringarna kan sammanfattas som följande: kemikalier i varor, hållbarkemikalieförvaltning och kemikaliepolitik, samt konsumtion, miljömärkning och handel.

Naturskyddsföreningens arbete med kemikalier i varor sammanfaller med SONGO-finansiären Kemikalieinspektionens långsiktiga prioritering av kemikalier i varor, vilket också är ett prioriterat tema inom SAICM, som är en global kemikalieöverenskommelse kring reduktion av skadliga effekter på människors hälsa och miljö. Ett annat område i SAICM rör elektroniskt avfall. Kemikalier i uttjänta produkter är en aspekt som ingår i föreningens arbete, som föreningens riksstämman tog beslut om 2010 och som förväntas växa under de kommande åren. Hormonstörande ämnen är ett blivande prioriterat område i SAICM-arbetet och kommer också bli allt viktigare för Naturskyddsföreningen.

Temat hållbar konsumtion fokuserar på konsumentorienterat arbete i form av kampanjer och folkbildning. Målet här är att stärka konsumenterna till hållbara beteendeförändringar genom ökad tillgång på information, dialog och policyarbete.

3.2.4. Marina ekosystem och fiske

Utmaningen att skapa livskraftiga marina och kustnära ekosystem är omfattande. Det marina delprogrammets vision är ett hållbart nyttjande av alla marina ekosystem. Ett av våra huvudmål är att skapa förutsättningar för hållbart fiske. Genom att aktivt samarbeta med samhällen i kustzonerna parallellt med att driva nationellt, regionalt och in-

ternationellt arbete, bidrar vi till förändring genom informations-spridning, politiskt påverkan, transparens, samförvaltning, mobilisering och konsumentarbete. Att uppmärksamma kvinnans roll i fisket är också en viktig fråga inom delprogrammet, liksom att motverka exploatering av värdefulla ekosystem som mangroveskogar av bland annat räkodlingsindustrin. I Sverige och EU arbetar vi för en hållbar fiskeripolitik som inte motverkar utvecklingen i Syd. Klimatförändringen blir allt viktigare för fiskefrågorna eftersom den skadar några av världens viktigaste och mest artrika marina ekosystem, vilket direkt påverkar kustsamhällens möjligheter livsuppehälle, och frågan kommer därför uppmärksammas i det marina delprogrammet.

3.2.5. Tropisk skog

Avskogningstakten i de tropiska skogarna är fortsatt hög. Betesmark, plantageanläggning, gruvdrift och infrastruktur är några av de drivande faktorerna bakom fortsatt avskogning. Legalisering av exploatering av skogsresurser har gett positiva siffror avseende minskning av illegal avverkning, men negativa siffror för arealen kvarvarande skog. För att skydda och förvalta den biologiska mångfalden och åtgärda miljöproblemen krävs involvering av dem som är beroende av skogsresurserna. Långsiktigt brukade och förvaltade skogsresurser oavsett om det rör sig om stora eller små skogarealer är avgörande för att värna den biologiska mångfalden i landskapet. Att skapa förutsättning för att människor känner ansvar och delaktighet i beslut som rör skogsförvaltning har visat sig vara centralt för ett varaktigt skydd. Stärkta nyttjanderättigheter och äganderätter för lokal- och urbefolkning innebär också klara skyldigheter att nyttja resurserna hållbart.

Att öka uppmärksamheten på problematiken med att ersätta naturskogar med plantager är viktigt. Skogens roll i klimatdebatten är central men ensartade plantager kan inte ersätta naturskogens biologiska värden eller leverera de ekosystemtjänster som är värdefulla även på en global nivå. Underliggande orsaker till avskogning som fattigdom, svag lagstiftning och dålig efterlevnad av densamma, brist på demokrati och mänskliga rättigheter måste åtgärdas.

Centrala frågor för skogarbetet är skyddet av skogens ekosystemtjänster, inklusive dess biologiska mångfald, och minskad fattigdom som resultat. Klimatåtgärder ska optimera skogens värde och utveckla nya, effektiva skyddsåtgärder som gynnar den biologiska mångfalden, gynnar de fattigaste och innebär att de stora utsläpparna i Nord tar sitt ansvar i frågan. Ekosystemtjänsternas roll för bibehållen biologisk mångfald och minskad avverkning, liksom sambandet skog- och jordbruksmark för hållbar landsbygdsutveckling, är viktigt i det framtida arbetet. Arbete med konsumtionsfrågor riktat till företag och konsumenter är centralt för att påverka efterfrågan på skogs- och plantageråvaror. Beslutsprocesser inom UNFCCC, REDD inom och utanför FN och CBD är viktiga aktionsplaner.

3.3 Fokusering

För att uppnå bästa resultat i det globala arbetet verkar Naturskyddsföreningen i ett begränsat antal länder och sub-regioner i Afrika, Asien, Latinamerika och Östeuropa. Med utgångspunkt i tematiska fokus inom avgränsade geografiska områden – och med ett urval av starka miljöorganisationer – vill vi uppnå ett sammanhållet, programinriktat utvecklingssamarbete. I varje subregion och verksamhetsland ska ett flertal av våra verksamhetsområden, samarbetsorganisationer och olika arbetsformer finnas representerade. Detta bidrar till kostnadseffektivitet och till möjliga synergieffekter i samarbetet.

Fem kriterier vägleder valet av sub-regioner och verksamhetsländer (se bilaga 1). Kriterierna bidrar till att göra strategiska val, hålla samman verksamheten och möjliggör tydlig kommunikation. De två första kriterierna är överordnade, dvs. föreningen ska finnas på alla kontinenter och med särskilt fokus på Afrika. I bilagan finns dessutom ett sjätte kriterium om effektivitet.

Genom att bedriva samarbeten i de tre stora världsdelarna i Syd samtidigt (kriterium 1) har vi ett globalt perspektiv på miljömässigt hållbar utveckling och klimatpolitik. På alla tre kontinenterna finns vitala ekosystem som behöver skyddas och stärkas. Erfarenheter från Afrika, Asien och Latinamerika stärker Naturskyddsföreningens egen kun-

skapsutveckling, legitimitet och påverkanskapacitet liksom det främjar ett Syd-Syd-samarbete som bidrar till att våra samarbetsorganisationer utvecklar sin kapacitet.

Utifrån ett fattigdomsperspektiv prioriteras Afrika (kriterium 2). Många afrikanska länder tillhör de minst utvecklade länderna (så kallade MUL) och saknar ofta en politik för hållbar förvaltning av miljö och naturresurser. Okontrollerad exploatering av naturresurser bidrar till skador på känsliga ekosystem och bidrar till fortsatt fattigdom. I de minst utvecklade länderna finns också stora behov att stärka organisering av människor som lever i fattigdom med målet att utveckla ett livskraftigt och pluralistiskt civilsamhälle som är en förutsättning för demokratisering och ett gott styrelseskick.

Med utgångspunkt i våra fem verksamhetsområden och de akuta hoten mot vissa särskilt utsatta ekosystem strävar vi efter en viss orientering mot länder och subregioner som har världens mest värdefulla ekosystem (kriterium 3). Skydd av vitala ekosystem innebär även ett arbete inriktat på att skydda, främja och uppfylla de mänskliga rättigheterna, då de fattigaste ofta är de som är mest beroende av ekosystemtjänster för sin överlevnad.

Vår kapacitet och framgång när det gäller att påverka miljöavtal och klimatförhandlingar förutsätter samverkan och samarbeten med olika internationella nätverk. Kriterium 4 innebär att vi kan ha samarbeten i de länder och regioner där det finns organisationer och nätverk med kapacitet att delta i internationella förhandlingsprocesser för att representera civilsamhället. Vissa demografiskt och territoriellt stora stater spelar också en betydelsefull roll i det politiska globala miljöarbetet, vilket kan motivera att vara närvarande och ge stöd till stärkande av miljö- och naturskyddsorganisationer i dessa länder.

En allt viktigare målgrupp i det globala miljöarbetet är konsumenterna, särskilt i Sverige och övriga EU. Alla våra fem teman har koppling till konsumentledet, där kunskaper, attityder och beteenden är en viktig resurs i vårt arbete. Kriterium 5 är att bedriva samarbeten i länder där det finns i första hand svenska investeringar eller export till Sverige, och i andra hand investeringar från andra EU-länder som

påverkar miljö och naturresurser. Genom sådana samarbeten kan vi synliggöra sambandet mellan till exempel svenska företags påverkan på människor och miljö i Syd, och de varor och tjänster som konsumeras i Sverige.

Samarbeten bör i så hög grad som möjligt följa de fem kriterierna ovan.

3.4 Prioriterade målgrupper

Naturskyddsföreningen har flera olika målgrupper. På en programnivå utgörs de direkta målgrupperna av de samarbetsorganisationer vi stödjer, det vill säga icke vinstdrivande frivilligorganisationer obundna av stat, kommun och marknad. I ett nästa steg utgörs målgrupper av respektive samarbetsorganisations målgrupp inom ramen för sin verksamhet. I denna strategi har vi valt att definiera de specifika målgrupper som finns för de fem verksamhetsområdena och de mål som finns för varje delprogram. Tydligt definierade målgrupper bidrar till god kvalitet i planering, uppföljning och resultatredovisning.

Målet för allt svenskt utvecklingssamarbete är att skapa förutsättningar för människor som lever i fattigdom att förbättra sina levnadsvillkor. Av detta följer att marginaliserade och människor i fattigdom på ett eller annat sätt ska vara prioriterade målgrupper i all global verksamhet.

Kvinnor är ofta den mest diskriminerade och utsatta gruppen i alla samhällen. Könsdiskriminering har strukturell karaktär och kräver insatser på flera olika nivåer. Kvinnor och särskilt fattiga kvinnor utgör en särskilt prioriterad målgrupp i enlighet med Naturskyddsföreningens genderpolicy. Att integrera jämställdhetsfrågor och stärka kvinnors makt i alla våra samarbeten är i sig själv en förutsättning för att nå målen om stärkt demokratisering, respekt för mänskliga rättigheter, minskad fattigdom och miljöskydd.

Inom verksamhetsområde **Jordbruk och livsmedelstrygghet** är småbönder den primära målgruppen. De är i vissa regioner relativt välorganiserade, men är likväl de fattigaste i många länder. Fattiga i rurala miljöer saknar ofta tillgång till marknader och är ofta svaga marknadsaktörer. De är i behov av att på olika sätt (miljömässigt och socialt)

utveckla sina företag samt sina kontakter med marknaden för att generera inkomster. De är i behov av stöd från lokala, regionala och globala organisationer och andra aktörer som bidrar med kapacitetsutveckling, påverkan och policyutveckling. Handel- och jordbrukspolitik är två centrala områden som påverkar fattigdomen i Syd. Viktiga målgrupper är därför även intressenter som kan påverka dessa politikområden, exempelvis politiker, beslutsfattare, forskare och journalister. Även företrädare för kommersiella intressen ingår i målgruppen för arbetet.

I verksamhetsområdet **Klimat** utgörs målgruppen ofta av fattiga lokalbefolkningar i utsatta urbana och rurala miljöer som på kort sikt drabbas hårdast av klimatförändringarna, och behöver stöd att öka den ekologiska resiliensen. För att kunna reducera utsläppen av växthusgaser är viktiga aktörer även olika politiker och högre tjänstemän, till exempel riksdagsledamöter i Sverige, EU-parlamentariker, EU-kommissionen och förhandlare på de globala klimatmötena. Även forskare, företagare och internationella nätverk ingår i kretsen vi informerar och kommunicerar med.

Marina ekosystem och fiske är även det ett verksamhetsområde med målgrupper i Nord och Syd som är starkt sammanlänkade. Inom exempelvis arbetet med hållbart nyttjande av mangroveområden och andra kustnära våtmarker är människor i fattigdom, som försörjer sig inom de ekosystem som kusten erbjuder, till exempel mangroveskogen. Dessa områden har ofta förstörts av odlingar av jätteräkor som är en stor exportvara, inte minst till Nord. Därför är importörer, handlare och konsumenter i Sverige viktiga att påverka, liksom våra egna medlemmar. Dagens fiskeripolitik, inte minst EU:s, tillåter rovdrift på havens resurser. Vi uppväktar politiker och tjänstemän i Sverige och EU som kan påverka denna politik liksom förvaltare av fiskeriresurser i Afrika. Andra målgrupper är hantverksfiskare i framför allt Afrika samt fattig kustnära befolkning i behov av fiskprotein och inkomster. Även här är det viktigt att hålla våra egna medlemmar och en svensk allmänhet informerade och förmå dem att göra aktiva val och påverka livsmedelshandlare.

Arbetet inom **Miljögifter i samhälle och natur** skiljer

sig något åt och därav även dess målgrupper. I Syd finns färre folkrörelser eller större enskilda organisationer som arbetar med miljögifter än inom andra områden. Detta är olyckligt då många människor – inte minst småbönder, industri- och lantarbetare - ofta drabbas av sjukdomar och livslånga handikapp som en konsekvens av det utbredda kemikalieanvändandet. Som en följd av detta prioriterar delprogrammet i ett första steg att fokusera på och utveckla organisationerna i Syd och deras kapacitet. Många farliga kemikalier tillverkas och distribueras av företag från Nord som är förbjudna i lagar som gäller i Sverige och inom EU.

Inom verksamhetsområdet **Tropisk skog** är såväl lokalbefolkningar som ursprungsfolk prioriterade målgrupper. Just ursprungsfolk har särskilt erkända rättigheter genom flera konventioner, främst UNDRIP, och särskilt fokus på dem ges för att de oftast är fattiga, diskriminerade och har en stark koppling till skogsområden. Såväl lokalbefolkning som ursprungsbefolkning har ett stort beroende av ett hållbart brukande av skogen och är beroende av den biologiska mångfalden. Brist på erkännande av mark- och nyttjanderättigheter kan ofta göra att dessa gruppers förvaltningsmöjligheter är mycket försvagade. I begreppet ”nyttjanderättigheter” inryms också de skyldigheter som är en del av de ”tenure right systems” som utvecklats för lokal förvaltning av naturresurser. Andra viktiga målgrupper är politiker och andra beslutsfattare samt företrädare för kommersiella intressen som på olika sätt påverkar nyttjandet av skog som en strategiskt viktig resurs, både globalt och nationellt, till exempel inköpare, trä- och möbelhandlare samt konsumenter.

4. Perspektiv på utveckling

Som utgångspunkt för Naturskyddsföreningens globala arbete ligger ett antal vägledande perspektiv på utveckling. Dessa redovisas nedan.

4.1 Skydd av ekosystemen

Att skydda livsviktiga ekosystem är en central del av Naturskyddsföreningens utvecklingssamarbete. Det innebär att alla insatser på ett medvetet och konsekvent sätt ska bidra till att skydda miljön och människors hälsa, hushålla med naturresurser och främja åtgärder för att lösa regionala eller globala miljöproblem.

En viktig dimension i värnandet av ekosystemen bygger på en tillämpning av ett antal grundläggande miljöprinciper som successivt vuxit fram och vunnit erkännande i internationella konventioner och överenskommelser, och som får allt större betydelse i det internationella samarbetet inom bland annat EU, FN och OECD. Exempel på dessa är:

- *försiktighetsprincipen*, som i en rad internationella miljöavtal innebär att åtgärder mot miljöhot ska vidtas trots avsaknad av full vetenskaplig bevisning om problemen orsaker och effekter;
- *principen om förebyggande åtgärder*, som innebär att det är bättre att agera för att förhindra skador på miljön än att försöka åtgärda dem i efterhand och att miljöförstöring företrädesvis bör hejdas vid källan, istället för att åtgärder sätts in där själva miljöskadan uppstår;
- *principen om att förorenaren ska betala för de miljöskador denne orsakar*, vilken även är tillämplig för andra typer av miljöförstöring än föroreningar;
- *principer om delaktighet i beslutsfattandet*, som uttryckts i såväl Riodeklarationen som Århuskonventionen; samt
- *principen om att miljö och utveckling är intimt sammanlänkade*, särskilt vad gäller arbetet för att utrota fattigdomen.

Riokonventionerna, Klimatkonventionen och Konventionen om biologisk mångfald, bygger även på principen om gemensamt och differentierat ansvar. Denna viktiga princip kan delvis ses som en tillämpning på global nivå av principen om att förorenaren ska betala, genom att industriländerna tar ansvar för de miljöskador man historisk har orsakat. Men i principen ligger även ett erkännande av länders olika förmåga - ekonomisk, teknisk och annan - att agera mot miljöproblemen.

Naturskyddsföreningen arbetar tillsammans med sina partners för att stärka tillämpningen av dessa principer. Ekosystemen är grunden för en hållbar samhällsutveckling.

4.2 Fattigdomsperspektivet

Fattigdom är ett tillstånd med många dimensioner. Fattigdom innebär brist på tillgång till rent vatten, hälsovård, utbildning, drägligt boende, fysisk säkerhetsamt bristfälligt tillgång till materiella resurser. Framförallt berövar fattigdom också människor makt och inflytande över sina liv. Detta gäller inte minst när miljö och natur förstörs och utarmas genom kortsiktiga politiska och andra beslut och när aktörer tillåts exploatera resurser utan regelverk och kontroll. Då fråntas ofta människor i fattigdom det lilla de har, exempelvis möjligheten att odla mat eller försörja sig av skogens produkter. Fattiga i rurala miljöer saknar ofta tillgång till marknader, eller är svaga marknadsaktörer, vilket försämrar inkomstmöjligheterna.

En minskning av fattigdomen i världen förutsätter ett hållbart nyttjande av våra naturresurser, därför att alla människor är beroende av naturens ekosystemtjänster. De täcker människans mest grundläggande behov såsom odling av grödor till föda, rening av vatten, klimatreglering, jordmånsbildning och skydd mot erosion. Diskussionerna om fattigdom måste sammankopplas med ekosystemtjänster. Skydd och utveckling av biologisk mångfald, ekosystem och ekosystemtjänster är centrala för att kunna bekämpa fattigdom i både ett kortsiktigt och långsiktigt perspektiv.

Ett fattigdomsperspektiv i utvecklingssamarbetet fordrar

en tydlig identifiering av, och fokus på, de grupper som är särskilt utsatta och marginaliserade från utveckling. Det innebär också kunskap om de aktörer och grupper som har störst potential att bidra till att reducera fattigdom. Därför arbetar Naturskyddsföreningen med att stärka förmågan hos exempelvis lokala samhällen och ursprungsfolk för att dessa ska kunna förvalta sina naturresurser på ett hållbart sätt, vilket är grunden för deras försörjningsmöjligheter, kultur och överlevnad. Genom organisering och ökat inflytande kan människor få direkt makt över sina liv.

Människor som lever i fattigdom måste också ges möjlighet att påverka andra, såsom beslutsfattare, företag, journalister, forskare med flera. Starka beroenden av lokala eller internationella institutioner, såsom odemokratiska lokala maktstrukturer eller internationella finansiärer, och starkt villkorat bilateralt bistånd, kan ofta försvåra en progressiv lagstiftning som gynnar fattigdomsbekämpning och skydd av biologisk mångfald. Ojämn inkomstfördelning innebär att stora grupper lever under fattigdomsgränsen även i länder som Indien, Malaysia, Brasilien och Sydafrika, trots ett stigande välstånd för, främst, den urbana medelklassen. Detta leder ofta till hård exploatering av naturresurser då de fattiga tvingas nyttja till exempel skog, savann och vattenresurser på ett icke hållbart sätt, då inga andra inkomst-möjligheter finns för överlevnad.

4.3 Rättighetsperspektivet

Rättighetsperspektivet kan liksom solidaritetsbegreppet beskrivas som ett förhållningssätt i utvecklingsarbetet. Dessutom utgör detta perspektiv en viktig del i ett rättighetsbaserat arbetssätt. Människor ses som huvudaktörer med mänskliga rättigheter och inte som passiva mottagare av hjälpinsatser. Allt utvecklingssamarbete ska i enlighet med Sveriges politik för global utveckling (PGU) utgå från ett rättighetsperspektiv, vilket vilar på fyra principer:

Rätt till deltagande innebär ett bekräftande av människor som självständiga, tänkande och aktiva medborgare. Deltagande i demokratiska processer är medborgerliga och politiska rättigheter som finns med centralt i de internationella konventionerna för mänskliga rättigheter. Rätten att

delta innebär i Naturskyddsföreningens utvecklingssamarbete att målgrupperna, inte minst de fattiga själva, ska ges möjlighet att initiera, medverka i och genomföra den verksamhet som de själva berörs av.

Ansvarsutkrävande. Alla stater har skyldighet att med största möjliga ansträngning skydda, respektera och tillämpa de mänskliga rättigheterna, till exempel rätten att åtnjuta en tillfredsställande levnadsstandard, däribland en tryggad livsmedelsförsörjning. Det är staterna själva som undertecknat och ratificerat konventioner om miljö och mänskliga rättigheter och därmed förbundet sig att tillämpa dem. Stater har också en skyldighet att tillämpa de egna lagarna. Ansvarsutkrävande är sedan länge en integrerad del av vårt och våra samarbetsorganisationers utvecklingsperspektiv eftersom förstörelse av miljö och ohållbar exploatering av naturresurser nästan alltid är ett resultat av oansvariga politiska beslut, eller inga beslut alls. Inte sällan är korruption, maktmissbruk, nepotism och klientelism en del av problematiken. Våra samarbetsorganisationers arbete med opinionsbildning och organisationsstöd ska inriktas på att utkräva ansvar från de som har makt och att avslöja och bekämpa korruption.

Icke-diskriminering är en värdegrund, och även ett mål och medel i konventionerna för miljö och mänskliga rättigheter. Dessa utgår från principen att ingen människa ska diskrimineras eller missgynnas. De fattiga diskrimineras och missgynnas nästan överallt och hela tiden, inte minst i relation till rätten till en trygg miljö. Icke-diskrimineringsprincipen innebär framför allt att motverka redan existerande diskriminering men naturligtvis även att inte bidra till ytterligare diskriminering av något slag. Detta medför arbete för ökad jämställdhet, som alltid ska vara ett centralt genomgående tema i verksamheten.

Stärkande av fattiga och marginaliserade människors makt är en princip som grundar sig i kunskapen att fattigdom oftast innebär brist på inflytande och valmöjligheter att förändra sin situation. Grunden till detta är ofta strukturell diskriminering och brist på kunskaper. I Naturskyddsföreningens utvecklingssamarbete innebär detta stöd till organisering av människor som lever i fat-

tigdom och insikten att folklig mobilisering kan bidra till positiva samhällsförändringar.

Rättighetsperspektivet inte bara möjliggör utan även fordrar politiskt fokus, därför att det syftar till att förändra orättvisa maktförhållanden. Sambandet mellan miljö och många av de mänskliga rättigheterna har vunnit allt starkare acceptans inom de institutioner som vakar över och beslutar om folkrätten och dess tillämpning. FN:s expertkommittéer som granskar hur stater efterlever MR-konventionerna¹ har påtalat att alla människor har rätt till frihet från föroreningar och andra former av miljöförstörelse. Rätten till hälsa och utveckling inkluderar ett skydd och bevarande av bland annat luft, mark, vatten, hav, flora och fauna – områden som är nödvändiga för att bevara den biologiska mångfalden – liksom rätten att bevara unika platser för personer eller grupper som bor i dessa områden.

De rättigheter som handlar om rätten till en god miljö är så kallade positiva rättigheter. Det innebär att det krävs aktiva och ständigt pågående insatser från staters sida för att de ska kunna skyddas och tillämpas. Därför ska vårt och våra samarbetsorganisationers arbete inrikta sig på att stärka detta synsätt och att säkerställa att staterna tar ansvar för att implementera krav, rekommendationer och förslag från det internationella MR-systemets institutioner och experter. Vi följer också upp implementeringen av deklarationen om ursprungsfolks rättigheter, som flera av våra samarbetsorganisationer var pådrivande för att den skulle bli verklighet, samt ILO:s konvention 169 om ursprungsfolks rättigheter.

4.4 Jämställdhet och kvinnors roll i utveckling

Kvinnors deltagande, kvinnors specifika mänskliga rättigheter och jämställdhet mellan könen är rättigheter i sig och dessutom centrala aspekter för utveckling. Kvinnor spelar en avgörande roll för en framgångsrik bekämpning av fattigdom och för ett hållbart nyttjande av våra naturresurser. Diskriminering av kvinnor och bevarandet av traditionella könsroller har många gånger fastställts som ett stort hinder för utveckling, inte minst bland grupper som lever i fattigdom.

Kvinnor ansvarar i många utvecklingsländer för tillgången på mat i hemmet, energi för matlagning samt värme och vatten i hushållet. Det är till allra största delen kvinnor som producerar den mat som konsumeras lokalt, samtidigt som äganderätten är starkt begränsad för kvinnor på många håll i världen. Kvinnor har inte heller samma tillgång till insatsvaror i jordbruket, krediter, rådgivning och utbildning. Klimatförändringarna i form av torka, ökenutbredning, oväntade skyfall och så vidare innebär samtidigt att kvinnor måste arbeta mycket hårt för att säkerställa livsnödvändiga resurser. Detta leder i sin tur till mindre tid och kraft att arbeta utanför hemmet i syfte att ge inkomster till familjen, eller för att utbilda sig och delta i den offentliga sfären.

Många kvinnor är utsatta för mäns fysiska och psykiska våld. Omfattningen är skrämmande och innebär också kränkningar av kvinnors sexuella och reproduktiva rättigheter, eller enklare uttryckt, rätten till sina egna kroppar, inte minst i samhällen där mänskliga rättigheter är svagt respekterade. Föreningen ska alltid konsekvent vända sig mot alla former av våld

Kvinnor som arbetar i familj jordbruk och i hemmet kan sällan på egen hand bryta sin maktlöshet. Därför ska föreningen tillsammans med sina samarbetsorganisationer analysera hur kvinnor och män påverkas av utvecklingsinsatserna och ha som specifika mål att stärka de kunskaper, förmågor och metoder som bidrar till att särskilt kvinnor respekteras, får självförtroende, självrespekt och ökad makt. Naturskyddsföreningen ser i alla samarbeten kvinnor som en betydelsefull resurs, och varje insats ska därför beakta den särskilda utsatthet som kvinnor kan uppleva, för att identifiera möjligheter till förändring.

4.5 Barn och unga

Barn och unga är en särskilt utsatt grupp i samhället, i synnerhet de som lever i fattigdom. Fattigdomens konsekvenser slår ofta hårdare mot barn än mot vuxna. Undernäring, bristande utbildning och sjukdomar i de tidiga åren får konsekvenser för hela livet. Utbildade, undernärda och fattiga barn är sannolikt de som kommer att bli morgonda-

¹ På engelska heter de "Treaty bodies" som är mycket viktiga i det internationella MR-systemet.

gens utbildade, undernärda och fattiga vuxna. För att kunna bekämpa fattigdomen på lång sikt är det därför centralt att bekämpa barnfattigdomen idag. Det är av central vikt att förstå och analysera barnfattigdomen för att på så sätt kunna arbeta med utvecklingsinsatser som hanterar orsakerna till barnfattigdom och minskar dess negativa konsekvenser.

5. Strategi för genomförande

5.1 Verksamhetsriktlinjer

Naturskyddsföreningens prioriteringar fastställs av riksstämman i form av fleråriga verksamhetsriktlinjer. De anger också vilka strategier som ska styra vårt arbete för att förändra samhället i en hållbar riktning. Föreningen har i dagsläget tre övergripande strategier för att verka för den folkliga mobilisering som Naturskyddsföreningen vill se. Dessa utformades först i samband med rikskonferensen i Helsingborg 2003 och gäller genom senare stämmobeslut hela föreningen, inklusive den globala verksamheten.

Den första strategin handlar om *naturkänslan*. Att väcka en positiv känsla för naturen har varit en grundbult i föreningens arbete från starten. Det är lika viktigt även i en internationell kontext att verka för att de människor vi samverkar med känner en respekt för den natur vi kämpar för att värna om.

Den andra strategin handlar om *påverkansarbete* gentemot beslutsfattare och makthavare. Förändrad lagstiftning och ändrade regelverk är nödvändigt för att långsiktiga och strukturella förändringarna ska komma till stånd. Naturskyddsföreningen ska alltid sträva efter att tillsammans med våra samarbetsorganisationer utgöra en konstruktiv och pådrivande kraft för skärpt lagstiftning och att lagar och regler tillämpas, inom de verksamhetsområden vi jobbar i.

Den tredje strategin handlar om folklig mobilisering via *grönt konsumentarbete*. Genom att visa såväl lösningar som effekterna av överkonsumtion och exploatering av naturresurser kan föreningen öka medvetenheten om både miljöproblem och vikten av hållbara lösningar. I en utvecklingskontext måste arbetet främst fokusera på att hantera konsekvenserna av konsumtionen i Nord, exempelvis genom att motarbeta ett ohållbart fiske eller utarmning av jordar för exempelvis sojaodling för export.

De tre strategierna är starkt sammanlänkade och de ska fungera som en vägvisare på övergripande nivå i vårt utvecklingsarbete.

5.2 Civilsamhället som förändringsaktör

Demokrati och en välfärd som kommer även de fattiga till del, och som går hand i hand med skydd av ekosystem, är

centrala dimensioner i arbetet mot fattigdom. Ett demokratiskt styrelseskick ger människor inflytande och ökar tryggheten i samhället. Det bidrar till öppenhet och förutsägbarhet, och till att också de fattiga kan utkräva ansvar av makthavare. Demokrati är också en förutsättning för att samhällen ska utveckla och behålla goda institutioner som i sin tur är nödvändiga för en socialt och miljömässigt hållbar utveckling. En mer rättvis fördelning av samhällets resurser är avgörande för att stora grupper av människor som lever i fattigdom ska kunna få det bättre. Hållbarheten i nyttjandet av samhällets resurser förutsätter samtidigt att natur och miljö inte skövlas.

En byggsten i en fungerande demokrati är ett aktivt civilsamhälle. Civilsamhällets organisationer är viktiga aktörer för att främja en hållbar utveckling, och de kanaliseras medborgarnas visioner och deltagande för att åstadkomma förändringar. I länder med svaga demokratiska institutioner utgör representativa och självständiga organisationer en motpol till odemokratiska strukturer. De är ofta också viktiga aktörer för att förse samhället med expertis och service som inte staten vill eller kan garantera.

Vårt bidrag till att ge människor i fattigdom makt är stöd till organisering, kunskapsinhämtning, och utbyte av erfarenheter, att tillsammans utveckla metoder för deltagande och påverkan i politiska processer som rör utveckling på lokal, nationell, regional och internationell nivå.

Naturskyddsföreningen har omfattande erfarenheter av påverkansarbete som resulterat i positiva förändringar för skydd av natur och miljö, både i Sverige och internationellt. Vi arbetar med analyser av politiska beslut som rör hur staten och privata intressenter hanterar särskilt betydelsefulla resurser som skog, vatten, fiskbestånd, samt jordbruksmark, liksom ekosystemtjänster som klimatstabilitet, och hur dessa påverkar olika grupper i samhället. Detta kan inkludera analyser av maktförhållanden inom och mellan olika intressenter och vilka incitament, eller frånvaro av sådana, som finns i nyttjande och exploatering av naturresurser och utspridning av föroreningar.

Vårt globala samarbete grundar sig i uppfattningen att förändringar drivs av engagemang och övertygelse, kun-

skap och envishet och att människor måste organisera sig för att tillsammans skapa nödvändig förändringskraft. Vårt deltagande i den globala miljörelsen utgår från en tro på global solidaritet och ett aktivt stöd till fattiga och förtryckta människors egen organisering och rättmätiga krav på tillgodosedda mänskliga rättigheter, demokrati, god samhällsstyrning, rättssäkerhet och frihet från korruption. Vi stödjer innovativa allianser och koalitioner inom civilsamhället som driver på för lösningar och förändringar för en hållbar förvaltning och ett hållbart nyttjande av naturresurserna i många utvecklingsländer.

För att kunna bygga ett partnerskap med de miljörelser i Syd som delar Naturskyddsföreningens värderingar måste vi ha kunskap om viktiga politiska, kulturella och historiska förhållanden och skeenden som formar den nuvarande situationen. Det handlar om att på ett övergripande plan förstå kontexten i de länder vi väljer att arbeta i och dess koppling till eventuella regionala och globala processer och regelverk. I samhällen där mänskliga rättigheter inte är respekterade, med bristfälliga eller svaga demokratier, och där civilsamhällets organisationer inte tillåts agera i full frihet, betyder Naturskyddsföreningens deltagande ett ställningstagande för de fattiga och förtryckta och till förmån för framväxten av ett demokratiskt samhälle. Naturskyddsföreningen menar att ett neutralt förhållningssätt skulle innebära ett försvar av det rådande förhållandet.

De metoder som vi främjar och tillämpar ska vara baserade på demokratiska principer och fredlig mobilisering av marginaliserade och fattiga grupper. I kombination med ett påverkansarbete gentemot beslutsfattare och makthavare på nationell, regional och internationell nivå bidrar vi därmed till att gynna att såväl regelverk som medborgarnas deltagande driver på för en hållbar samhällsutveckling som gynnar folkflertalet och skyddar naturen.

5.3 Kriterier för val av samarbetsorganisationer

Det finns flera skäl att ha kriterier för val av de aktörer vi vill samarbeta med. Kriterier är en förutsättning för en strategisk styrning av verksamheten; för att göra den relevant, fokuserad och effektiv. Kriterier stärker även kvalitetssä-

ringen i arbetet och inte minst är kriterier för val av samarbetsorganisationer en förutsättning för att få finansiering till verksamheten.

Samtidigt får kriterierna inte vara en tvångströja som förhindrar kreativitet och möjligheter som kan uppstå i en given situation. Därför väljer Naturskyddsföreningen samarbetsorganisationer utifrån flera bedömningsgrunder. Ett grundkriterium och krav är att organisationer vi samarbetar med skall vara juridisk person utan vinstsyfte, det vill säga ha laglig status i det land där de har sin bas. Två andra kriterier handlar om *värdering* och *verksamhetsinriktning*. Samarbete söks med organisationer som delar Naturskyddsföreningens grundläggande värderingar samt har ett arbete i linje med våra tre övergripande strategier: känsla för naturen, grön konsumentmakt och politisk påverkan. De bör ha en tillräckligt likartad syn på orsakerna till fattigdom och vad som fordras för att ställa om världen mot en mer miljömässigt och socialt hållbar utveckling. Vi väljer också samarbeten utifrån en systematisk bedömning av organisationernas inriktning och kunskaper inom våra fem verksamhetsområden.

Ytterligare ett kriterium rör vilka typer av organisationer vi vill samarbeta med. De ska vara ideella organisationer som utvecklar det civila samhället i en demokratisk och inkluderande riktning, som bygger broar mellan människor och bidrar till att skapa mångfald och tillit i de samhällen de verkar i. Det innebär att de bör vara demokratiskt uppbyggda med tydliga regelverk för förtroendevalda och personal. Naturskyddsföreningen är medveten om att hänsyn behöver tas till det politiska utrymme och den kulturella tradition som finns i specifika kontexter. Men det får aldrig råda tvivel om att organisationerna strävar mot interdemokrati och en god förankring hos sina målgrupper. Båda aspekterna påverkar deras legitimitet i samhället.

Våra samarbetsorganisationer väljs också utifrån förmågor, arbetsmetoder och benägenheter att vilja pröva nya arbetssätt. Det är viktigt för Naturskyddsföreningen att hitta en balans mellan påverkansarbete mot beslutsfattare och ansvarsbärare, och mobilisering av människor, ofta i deras lokalsamhällen. Våra samarbetsorganisationer skall

kunna samarbeta och nätverka på olika nivåer, lokalt, nationellt, regionalt och internationellt, och inte endast med likasinnade utan också med andra aktörer; i förekommande fall till exempel akademiska institutioner, myndigheter och företag. Metoderna ska alltid vara baserade på icke-våld och bygga på demokratiska principer och fredlig mobilisering, där inte minst marginaliserade och fattiga grupper uppmuntras att driva på för en hållbar utveckling av samhället som gynnar flertalet. Samarbetsorganisationerna ska även uppmuntra kompetensutveckling och ansvarstagande bland personal och medarbetare, såväl kvinnor som män, dela med sig av erfarenheter, och förstå det strategiska värdet att kommunicera med interna och externa intressenter. Att stärka kvinnors deltagande och makt är ett eget kriterium som beaktas i våra val av samarbetsorganisationer. Mer om våra kriterier återfinns i bilaga 1.

5.4 Partnerskap som samarbetsform

Naturskyddsföreningen verkar för global solidaritet där samarbeten med organisationer i Syd alltid ska karaktäriseras av ett partnerskap. Partnerskap är en term i biståndssammanhang som syftar till att klargöra att relationen mellan två eller flera aktörer inte enbart är en affärssuppgörelse utan bygger på en mer värderingsmässig intressegemenskap. Partnerskap signalerar ett jämbördigt, långsiktigt och mer djupgående samarbete, där alla parter i samarbetet har ansvar och skyldigheter.

Samtidigt finns alltid ett beroendeförhållande i ett samarbete som innebär överföring av finansiella medel från en ”givare” till en ”mottagare”. Beroendet får ytterligare en dimension när de förstnämnda finns i Nord och det sistnämnda i Syd. I denna situation är det än viktigare att definiera de vägledande principer för samarbetet för att tydliggöra och därmed försöka hantera det ojämlika maktförhållande som ofrånkomligen råder.

Naturskyddsföreningens samarbeten utgår från följande fyra principer:

- **Långsiktighet:** ett partnerskap tar lång tid att utveckla. Det handlar om att skapa förståelse, bygga

förtroende, samt utveckla kunskaper och förmågor för att kunna utforma ett fungerande samarbete. Detta tar tid. Naturskyddsföreningen ska därför alltid sträva efter långsiktighet vilket innebär fleråriga samarbeten med de organisationer vi väljer att stödja. Inom ramen för detta finns kapacitetsutveckling, avstämningar på vägen och utvärderingar för att stärka lärandet samt utfasningsplaner som vi utvecklar gemensamt när tiden är mogen.

- **Gemensam värdegrund:** de organisationer vi samarbetar med bör dela vår grundläggande vision om ett miljömässigt hållbart samhälle utan fattigdom, baserat på demokrati och med respekt för de mänskliga rättigheterna. På samma sätt måste Naturskyddsföreningen kunna ställa sig bakom de grundläggande principer som våra samarbetsorganisationer vilar på. Vi bör dela syften och målsättningar med vårt samarbete.
- **Jämbördighet, öppenhet och delat ansvarstagande:** Samarbeten är sällan helt friktionsfria. Olika uppfattningar i vissa frågor kommer alltid att finnas och det är självklart att vi inte alltid har samma uppfattning. Ett partnerskap innebär att vi har respekt för de olikheter som finns och att det finns en öppen och demokratisk dialog kring uppfattningar och eventuella meningsskiljaktigheter i samarbetet. Avvikelser från de kontraksreglerade planer vi gemensamt dragit upp måste alltid rapporteras, och ett gemensamt ansvarstagande för att hitta lösningar måste finnas.
- **Lokalt ägarskap:** Biståndet är ett komplext politikområde bestående av olika målsättningar och intressen på flera nivåer. Naturskyddsföreningen bidrar till framväxten av en stark miljörelse i Syd, där fria och autonoma organisationer i civilsamhället kan utvecklas, samverka och bidra till

förändring. Föreningen ska vara en aktiv part i samarbetet och komma med konstruktiva idéer och kompletterande kunskap. Samtidigt måste våra samarbeten alltid syfta till att stärka dem vi samarbetar med utifrån deras egna fria val och förutsättningar. Det är inte vi, utan våra samsarbetsorganisationer och de ofta fattiga och marginaliserade människor och grupper de representerar, som ska bestämma vad de vill prioritera.

5.5 Vår syn på utvecklingseffektivitet

Inom det mellanstatliga utvecklingssamarbetet har frågan om biståndseffektivitet kommit alltmer i fokus under de senaste åren. 2005 enades representanter för både givar- och mottagarländer om fem vägledande principer och mål för biståndseffektivitet, inom ramen för den så kallade Parisdeklarationen. Principerna syftar till att stärka det nationella ägarskapet och ansvaret för biståndet; bättre anpassa biståndet till mottagarnas egna planer, prioriteringar och system; samordna och förenkla givarnas procedurer och rutiner; främja bättre styrning gentemot utvecklingsmålen; samt stärka det ömsesidiga ansvarsutkrävandet.

Parisdeklarationens mål och strategier förfinades 2008 i handlingsplanen från Accra (AAA). Planen betonar att det nationella ägarskapet över biståndet inte får tolkas snävt, utan måste grunda sig i breda och demokratiska processer som utöver regeringar och myndigheter även innefattar parlament, civilsamhälle och fria media. Accramötet innebar även ett formellt erkännande av civilsamhällets organisationer som betydande och självständiga utvecklingsaktörer. Inte minst så bekräftade de deltagande regeringarna att utvecklingssamarbetet inom det civila samhället utgår från delvis andra förutsättningar än det mellanstatliga biståndet, och att civilsamhällets organisationer därför måste ges utrymme att utarbeta sina egna principer och riktlinjer.

Civilsamhället har under hela denna dialog argumenterat för att fokuseringen på själva biståndets effektivitet är alltför snävt, om än inte oviktigt. Inte minst gäller det för civilsamhället självt, där den biståndsfinansierade verksam-

heten ofta bara är en pusselbit i de många roller som organisationerna spelar: som organisatör och röst för fattiga och marginaliserade människor, som aktiva deltagare i demokratiska samhällsprocesser, som dialogpartner till myndigheter och institutioner, och för att ställa politiker och andra offentliga beslutsfattare till svars inför de medborgare från vilka deras mandat och makt utgår.

De så kallade Istanbulprinciperna, som det globala civilsamhället utvecklat i en global och självständig process kallad Open Forum, fokuserar istället på det bredare begreppet utvecklingseffektivitet. Open Forum innehåller ett ramverk för civilsamhällets utvecklingseffektivitet, och rekommendationer för hur stater kan erbjuda mer gynnsamma förutsättningar för civilsamhället att bidra till utveckling. Istanbulprinciperna speglar delvis principerna i Parisdeklarationen men lägger även stor vikt vid respekt för mänskliga rättigheter (inklusive kvinnors rättigheter) och miljömässig hållbarhet, möjligheter för människors deltagande, erfarenhetsutbyte och ömsesidigt lärande. Den svenska konsultationen inom Open Forum enades även om tre ytterligare principer som svenska organisationer ska tillämpa som givare. Dessa handlar om anpassning och samordning baserat på mottagarorganisationernas förutsättningar, strävan att erbjuda långsiktig finansiering, inklusive även så kallat basbudgetstöd, samt ett åtagande om att tillämpa öppenhet och ömsesidigt ansvar.

Såväl Istanbulprinciperna som de tre svenska givarprinciperna ska tillämpas i Naturskyddsforeningens globala samarbete.

6. Mål- och resultatstyrning

6.1 Vår syn på målstyrning

Att mäta utveckling är inte okomplicerat. Förändringsprocesser tar tid, kan sällan relateras till enskilda insatser och utvärderingar kräver därtill stora resurser som inte alltid finns att tillgå. Utveckling är därtill kontextuell, och det som fungerar på ett ställe behöver inte göra det på annat håll i världen.

Samtidigt vet vi att en gedigen och förankrad planering, systematisk uppföljning och kontinuerliga reflektioner och lärdomar kring med- och motgångar är viktiga förutsättningar för att vi ska nå de resultat vi vill se. Tydliga mål och planerade resultat är och ska alltid vara en viktig del av styrningen av Naturskyddsföreningen. De är en förutsättning för att kunna veta om vi bidrar till förändring.

Naturskyddsföreningen tillämpar mål- och resultatstyrning i enlighet med vedertagna metoder och begreppsapparater. Det är samtidigt viktigt att de metoder och den målstyrning vi använder oss av är till för oss själva och våra samarbetsorganisationer. Ingen tjänar på orealistiska målsättningar eller påtvingade planeringsmetoder.

Naturskyddsföreningen bestämmer inte över samarbetsorganisationernas specifika metoder för mål- och resultatstyrning. Partnerskapet bör dock sträva efter en samsyn om vad vi vill uppnå för att främja ett framgångsrikt utvecklingssamarbete samt hur det ska ske. Detta fodrar i sin tur ett nära samarbete med våra samarbetsorganisationer, sakfrågemässigt såväl som kring de styrsystem och den kvalitetssäkring som används för verksamheten.

Inom ramen för detta måste alltid de som skall genomföra och medverka i aktiviteterna ges möjlighet att delta i planeringen. Aktivt och djupt deltagandet i utformning av mål, målgrupper, indikationer och konkreta aktiviteter bestämmer till stor del verksamhetens effektivitet.

I ansökningar till Naturskyddsföreningen ska det framgå hur ägandeskap i planeringsprocesser har säkerställts, samt uppgifter om ovan angivna områden. I redovisningar ska resultat beskrivas i förhållande till mål och indikatorer, men redovisningarna kan samtidigt inte vara begränsade till dessa. Vissa resultat kan man planera för, andra kan uppstå som en oförutsedd bieffekt som man inte haft kon-

troll över. Resultat kan vara positiva såväl som negativa, och vi måste alltid sträva efter att minimera effekterna av en eventuell negativ utveckling.

6.2 Utvärderingar för lärande

Utvärderingar är ett sätt att fördjupa våra och samarbetsorganisationernas kunskaper om den verksamhet vi arbetet kring. Betoningen ska ligga på lärande för att utveckla organisationer och dess verksamhet. En utvärdering är en systematisk, ofta omfattande och opartisk bedömning av en pågående eller avslutad verksamhet, eller av system och verktyg som formar verksamheten.

Utvärderingar kan omfatta hela program eller enskilda insatser. De ska bygga på samhällsvetenskapliga undersökningsmetoder och fokusera på områden såsom planering, genomförande, mål och resultat, arbetsformer och organisationsutveckling eller olika tvärgående ämnen såsom exempelvis jämställdhet.

Utvärderingar kan genomföras av egen personal, men oftare av särskilt upphandlade externa konsulter. Alla utvärderingar bör ha en tydlig uppdragsbeskrivning som även den aktuella samarbetsorganisationen har getts möjlighet att ta del av och påverka innehållet i. Som en del av metodiken bör utvärderingen ske i nära samarbete med Naturskyddsföreningen och inte minst med den granskade organisationen. Ett aktivt deltagande lägger alltid grunden för ett ökat ansvarstagande och lärande.

För att säkerställa ett långsiktigt och kontinuerligt lärande strävar Naturskyddsföreningen efter att genomföra minst en utvärdering inom varje verksamhetsområde per år, inom den angivna strategiperioden 2012-2015.

6.3. Hållbarhet i utvecklingssamarbetet

Naturskyddsföreningen jobbar för att uppnå långsiktiga, hållbara lösningar i utvecklingssamarbetet. Det innebär att våra tidsbegränsade stöd till samarbetsorganisationer i Syd måste utformas så att de uppnår förändringar som sträcker sig längre än själva samarbetsperioden.

En central komponent i arbetet för att bidra till hållbarhet är att inom ramen för samarbetet fokusera på kapacitets-

och organisationsutveckling. Att stärka såväl de individer som är verksamma i organisationerna som själva organisationsstrukturerna, måste alltid vara en del av samarbetet. Detta kan exempelvis ske genom att bidra till förbättrade administrativa system, ökad interndemokrati, stärkt kapacitet till strategisk planering och kommunikation etcetera.

Naturskyddsföreningen har sedan något år börjat arbeta med basbudgetstöd för de samarbetsorganisationer som lever upp till kraven. Basbudgetstödet är ett viktigt sätt för oss att bidra till att stärka organisationens egna system och prioriteringar, vilket i längden bidrar till en ökad hållbarhet. Samarbetsformen innebär samtidigt särskilda utmaningar vad gäller resultatstyrning och kvalitetssäkring, varav en översyn av stödformen i slutet av strategiperioden blir aktuell.

7. Finansieringskällor

Samarbetet med myndigheten Sida är den finansiella förutsättningen för en betydande del av Naturskyddsföreningens utvecklingssamarbete. Sida är för sin del beroende av den svenska regeringen som genom budgetpropositionen och årliga regleringsbrev bestämmer de ekonomiska ramarna för och inriktningen på Sveriges utvecklingssamarbete.

Naturskyddsföreningen har status i samarbetet med Sida som så kallad ramorganisation. Vi söker finansiering för program för stöd till civila samhällsorganisationer i samarbetsländer. Syftet med verksamheten ska enligt regeringens riktlinjer vara att främja ett livskraftigt och pluralistiskt civilsamhälle, som bidrar till de fattigas förmåga att förbättra sina levnadsvillkor, vilket även föreningen ser som avgörande viktigt.

Naturskyddsföreningen har en stark ställning som partner till Sida, både i kraft av kunskaper om många frågor som har avgörande betydelse för hållbar utveckling och i vår kapacitet att bedriva ett effektivt utvecklingssamarbete.

Det finns emellertid ett behov att diversifiera våra finansieringskällor, både som ett sätt att reducera beroendet från en enda anslagspost inom Sida och för att kunna öka våra

internationella samarbeten i syfte att få ännu större kraft att förändra och åstadkomma resultat. Möjligheterna att göra detta är flera. Till att börja med är det öppet att söka medel från andra anslagsposter inom Sida, till exempel dem för långsiktigt samarbete med länder i Syd, för konflikt- och postkonfliktsamarbete och för forskningssamarbete. Även de stöd som Sverige ger till de multilaterala utvecklingsaktörerna, särskilt Förenta Nationernas fackorgan, kanaliseras till en mindre del via enskilda organisationer. Att erhålla medel därifrån fordrar kunskap om utvecklingssamarbetet i varje land.

Europeiska kommissionen är en annan stor aktör inom utvecklingssamarbetet och är öppen för finansiering till miljöorganisationer. En framgångsrik metod som andra svenska organisationer tillämpat är att söka medel ur såväl land- som temainriktade budgetposter inom EU tillsammans med samsamarbetsorganisationer. Under strategiperioden ska Naturskyddsföreningen därför verka mer aktivt för att undersöka möjligheten att bredda finansieringen för den globala verksamheten.

8. Vårt arbete i relation till svenskt utvecklingssamarbete

Det övergripande målet för Sveriges politik för global utveckling (PGU) är att bidra till att skapa förutsättningar för människor som lever i fattigdom att förbättra sina levnadsvillkor. Utvecklingspolitiken ska därför kännetecknas av ett *rättighetsperspektiv och av de fattigas perspektiv på utveckling*.

Syftet med PGU är att Sveriges utvecklingspolitik skall vara samstämmig. Det innebär att alla politikområden ska ha kunskap om och ta hänsyn till vilka konsekvenser olika politiska beslut får för människor i utvecklingsländerna. Politiska beslut som rör klimatpåverkan, handel, jordbruk etcetera får inte motverka varandra.

Naturskyddsföreningens arbete har långt före PGU haft samstämmighet som utgångspunkt för vårt arbete och våra målsättningar, nämligen att politiska beslut i Sverige eller i EU inte får ha negativa konsekvenser för utvecklingsländer. Detta är själva utgångspunkten i våra ansträngningar att skydda natur och miljö och föreslå lösningar på hur människan kan utnyttja naturresurserna på ett hållbart sätt.

PGU:s mål och ambitioner är därför i linje med Naturskyddsföreningens globala verksamhetsinriktning, i vilket exempelvis det prioriterade området klimatförändringar är en utmaning som griper över de andra prioriterade områdena.

En majoritet av Naturskyddsföreningens utvecklingssamarbete finansieras av Sidas stöd till civilsamhället i utvecklingsländer. Genom våra fleråriga ramavtal vägleds arbetet av regeringens policy för Sveriges stöd till civilsamhället. Policyns mål – som är ett livskraftigt och pluralistiskt civilt samhälle i utvecklingsländer som bidrar effektivt och med ett rättighetsbaserat arbete till minskad fattigdom i alla dess dimensioner – ligger också väl inom ramen för Naturskyddsföreningens globala verksamhet. Vi betonar vikten av att stärka våra samarbetsorganisationers röster och organisering.

Samtidigt är det viktigt att framhålla att de verksamhetsområden som vi och våra samarbetsorganisationer prioriterar påverkas och ofta styrs ofta av regelverk på regional och internationell nivå. Detta gör att fokus för verksamheten många gånger inte ligger enbart på den lokala nivån, utan istället på de konventioner, policys och regelverk som styr förutsättningarna för miljöarbetet. Naturskyddsföreningen ser i detta sammanhang även sig själv som en viktig påverkans- och utvecklingsaktör, och betonar därför samverkan som en central del av kapacitetsutvecklingen av våra samarbetsorganisationer. Det är enbart genom global solidaritet där våra gemensamma röster hörs, som vi har möjlighet att visa att en annan värld är möjlig.

BILAGA 1: Kriterier som vägleder val och prioriteringar i utvecklingsamarbetet

KRITERIER SOM VÄGLEDER VAL OCH PRIORITERINGAR I NATUSKYDDSFÖRENINGENS UTVECKLINGSSAMARBETET

Geografiska kriterier	Kriterier för val av samarbetsorganisationer	Kriterier för samarbetsorganisationerna organisationsprinciper	Kriterier för samarbetsorganisationens verksamhetsinriktning
VAR samarbetar vi?	VILKA typer av organisationer och grupper samarbetar vi med?	HUR ska samarbetsorganisationerna fungera internt och i sina relationer till andra aktörer i utvecklingsarbetet	VAD ska partners arbeta med?
• Samarbeten finns parallellt i tre Syd-kontinenter: Afrika, Asien, Latinamerika • Samarbeten i Afrika av särskild prioritet pga. många MUL-länder, • Samarbeten i fattiga länder och regioner som har särskilt värdefulla ekosystem, • Samarbeten finns i sub-regioner där det existerar nätverk av organisationer i civilsamhället med kapacitet att påverka internationella förhandlingar om miljö och klimatförändringar (inom Naturskyddsföreningens fem tematiska områden) • Samarbeten pågår i länder där det i första hand finns svenska investeringar, svensk import och i andra hand investeringar från andra EU-länder som påverkar miljö och naturresurser. • Ur effektivitetssynpunkt, till exempel med hänsyn till kostnader för uppföljning av samarbetet, beaktas också följande underliggande kriterier för att uppnå synergieffekter: • Det ska finnas flera projektsamarbeten i ett och samma land som helst omfattar flera av våra verksamhetsområden. • Grupper av länder som ligger nära varandra geografiskt prioriteras, liksom grupper av länder med likartade problem.	• Organisationer som ingår i civilsamhället, det vill säga icke-statliga och icke vinstdrivande organisationer som har status som juridisk person. • I så hög grad som möjligt ska vi jobba med medlemsbaserade organisationer, alternativt organisationer med stark förankring och legitimitet hos målgruppen. • Inom varje verksamhetsområde ska en balans finnas mellan bredare, mer lokalt förankrade organisationer, samt organisationer som jobbar med påverkansarbete, exempelvis tanke-smedjor.	• Samarbetsorganisationer ska - med hänsyn taget till lokal folkrörelsetradition och politiskt utrymme - sträva efter att förstärka och fördjupa följande organisationsprinciper: • Visa lyhördhet gentemot, ansvar inför, samt ha ett tydligt "mandat" från de grupper organisationen representerar eller företrädere (medlemmar, lokalsamhällen, folkgrupper), • Präglas av öppenhet, demokrati och jämställdhet i beslutsfattande och organisationsformer, • Vara transparenta i ekonomi och redovisning, samt påvisa ett ansvarstagande för de korruptionsrisker som föreligger. • Uppmuntra kompetensutveckling och ansvarstagande bland personalen och medarbetarna, såväl kvinnor som män, en aktiv strävan att dela med sig av och sprida information och erfarenheter, • Aktivt sträva efter att påverka opinioner, beslut och processer inom en vidare krets än ett begränsat projektområde, • Visa integritet och oberoende i formulering av organisationens mål och strategier.	• Partners huvudsakliga verksamhet överensstämmer med Nord/Syd-programmets mål och verksamhetsinriktning. • Organisationer vars aktiviteter anknyter och kan länkas till föreningens övriga partners och nätverk som arbetar med samma frågor. • Samarbete sker företrädesvis med organisationer och verksamheter som: - genom att vara nyskapande i ansatser och metoder kan ge ett positivt bidrag till folkrörelsernas gemensamma strävanden. - fyller viktiga strategiska eller kunskapsluckor kring prioriterade frågor. - uttryckligen syftar till främja jämställdhet och stärka marginaliserade grupper. - på ett aktivt sätt bidrar till demokratisering och gott styrelseskick.

Naturskyddsföreningen

Ge oss kraft
att förändra
Pg.90 1909-2

Naturskyddsföreningen. Box 4625, 11691 Stockholm.
Tel 08-702 65 00. info@naturskyddsforeningen.se

Naturskyddsföreningen är en ideell miljöorganisation med kraft att förändra. Vi sprider kunskap, kartlägger miljöhot, skapar lösningar samt påverkar politiker och myndigheter såväl nationellt som internationellt.

Föreningen har cirka 192 000 medlemmar och finns i lokal-föreningar och länsförbund över hela landet. Vi står bakom världens tuffaste miljömärkning Bra Miljöval.

www.naturskyddsforeningen.se

Bra Miljöval